

023 Moet de schilderkunst minderwaardig zijn aan de bouwkunst?

Vooraf

Zeer waarschijnlijk heeft Mondriaan het artikel *Moet de schilderkunst minderwaardig zijn aan de bouwkunst?* geschreven naar aanleiding van de tentoonstelling 'Les Architects du Groupe 'de Stijl'' in de Galerie L'Effort Moderne in Parijs¹. De tentoonstelling duurde van 15 oktober tot 15 november 1923.

Bron

De enige bron van *Moet de schilderkunst minderwaardig zijn aan de bouwkunst?* is de publicatie in *De Stijl*². Op grond van de specifieke woordkeus beschouwen de tekst afkomstig van Mondriaan, maar het is - door het ontbreken van een manuscript - niet met zekerheid te zeggen of de kopij die Mondriaan aan Theo van Doesburg³ heeft gestuurd ook precies zo in de publicatie is afgedrukt. We beschouwen de tekst daarom als 'geautoriseerd, maar met twijfel over de redactie'.

Een publicatie is in principe voltooid.

Basistekst en leestekst

Er is slechts één bron beschikbaar van *Moet de schilderkunst minderwaardig zijn aan de bouwkunst?*, de publicatie in het tijdschrift *De Stijl*. Deze publicatie vormt de basis voor de leestekst.

Titel

De titel van de publicatie in *De Stijl* is ook de titel van de leestekst.

Datering en ondertekening

Moet de schilderkunst minderwaardig zijn aan de bouwkunst? is niet gedateerd. Volgens Mondriaan kenner Joop Joosten is *Moet de schilderkunst minderwaardig zijn aan de bouwkunst?* (evenals *Geen axioma maar beeldend principe*⁴) geschreven naar aanleiding van de tentoonstelling van de Stijl-architecten in de Galerie L'Effort Moderne (van 15 oktober tot 15 november 1923).⁵ Enige tijd daarvoor zal hij aan de tekst gewerkt hebben; de tekst krijgt de datering: '[september 1923]'⁶.

De tekst is niet ondertekend, maar in de publicatie staat boven de titel: 'P. Mondrian'.

Ontstaan en publicatie

De tentoonstelling van de Stijl-architecten in de Galerie L'Effort Moderne is waarschijnlijk de aanleiding geweest voor het schrijven van *Moet de schilderkunst minderwaardig zijn aan de bouwkunst?*⁷ Mondriaan heeft deze tentoonstelling gezien, want hij schrijft aan zijn vriend Bob Oud⁸ (12 november 1923): 'De tentoonstelling van Holl. Stijl. Archit. is interessant vooral als demonstratie (de praktijk moet nog veel verbeteren)'⁹ In zijn brieven aan de redacteur van *De Stijl* - Theo van Doesburg - doet Mondriaan geen mededelingen over deze tekst.

Het nummer van *De Stijl* waarin de publicatie is verschenen, heeft als volgnummer '6 nr5 (1923)' en mist de vermelding van een maand.¹⁰ Dit nummer begin 1924 verspreid¹¹. We houden 'begin 1924' aan als publicatiedatum.

Afbeelding

In de publicatie is bij de tekst een foto geplaatst van een kinderstoel van Gerrit Rietveld¹².

¹ De galerie van Léonce Rosenberg (1879-1947), 19 rue de la Baume.

² *De Stijl*, no.5 (1923): 62-64.

³ Theo van Doesburg (1883-1931), Nederlands schrijver, kunstenaar en redacteur van *De Stijl*.

⁴ Tekst 024

⁵ CRII: 126.

⁶ Mondriaan woonde het gehele jaar 1923 in Parijs, 26 Rue du Départ.

⁷ CRII: 125.

⁸ J.J.P. (Bob) Oud (1890-1963), Nederlands architect.

⁹ Vindplaats brieven aan Oud: RKD-MCP – 63.

¹⁰ F. Bach Kolling-Dandrieu en J. Sprenkels - Ten Horn (samenstellers). *Index op De Stijl*. Amsterdam, 1983: 29.

¹¹ Wij volgen hier: A. Ottevanger. 'De Stijl overal absolute leiding'. *De briefwisseling tussen Theo van Doesburg en Antony Kok*. Bussum, 2008: 453 (noot 15).

Reacties van tijdgenoten

De enige reactie op de tekst is te lezen in een brief van Evert Rinsema¹³ aan Bob Oud (20 januari 1924): ‘Dat artikel van Mondriaan in De Stijl heb ik laatst hartelijk om gelachen. Ik bedoel over Bouwkunst. U hebt het zeker wel gelezen. In het kort komt het hier op neer en kan het in een paar woorden gezegd worden. P. Mondriaan - vraagt den heeren Architecten, die het nieuwe voorstaan, Mijne heren, waar is jullie kunst toch van daan ‘is ze wel echt?’ Ik herinner me in verband hiermee iets te hebben gelezen over Socrates of een ander denker. Ook hem werd gevraagd waar hij zijn wijsheid ‘van daan’ had. Zulke dingen zijn zeer vermakelijk.’¹⁴

Sleutelwoorden

Met een aantal kenschetsende woorden (in alfabetische volgorde) geven we aan wat er in *Moet de schilderkunst minderwaardig zijn aan de bouwkunst?* besproken wordt. Van de zogenoemde specifieke en soms minder specifieke Mondriaan-woorden wordt een verklarende omschrijving gegeven in het ‘Sleutelwoordenregister’¹⁵. De in dit register verduidelijkte sleutelwoorden zijn hieronder cursief weergegeven.

Sleutelwoorden: *lyriek, Neo-Plasticisme, nieuwe esthetiek, onveranderlijke rechthoekige stand, opheffende tegenstelling, schoonheidsrealisatie, veelheid van tweedheid, vormplastic, (het) zuiver beeldende (zuivere beelding).*

Schilderijen ontstaan tijdens schrijfperiode

Mondriaan waarschijnlijk in september 1923 enige tijd aan *Moet de schilderkunst minderwaardig zijn aan de bouwkunst?* geschreven. Volgens de Catalogue Raisonné heeft hij in 1923 slechts twee schilderijen vervaardigd: B149 en B150¹⁶. Mondriaan zal tijdens de periode van het schrijven aan *Moet de schilderkunst minderwaardig zijn aan de bouwkunst?* met één of beide schilderijen bezig zijn geweest.

¹² Gerrit Rietveld (1888-1964), Nederlands architect en meubelontwerper.

¹³ Evert Rinsema (1880-1958), Nederlands dichter.

¹⁴ Vindplaats brief: RKD-MCP – 114. Correspondentie van derden aan en van J.J.P. Oud.

¹⁵ Digital Appendix: Documentation - Mondrian Vocabulary Explained.

¹⁶ CRII: 308-309.